

Słownik terminów ogólnych

Tkaniny, terminy tkackie, kroje strojów

- aksamit** (gr. *heksamiton* – złożony z sześciu nici) – gładka lub wzorzysta tkanina z krótką ciętą lub pętelkową okrywą włókienną, wytwarzana z jednego surowca (jedwabiu, wełny, lnu i bawełny) lub z połączenia dwóch z nich.
- barchan** (ar. *barrakan*) – grubsza od flaneli miękka tkanina półwełniana, zwykle z osnową bawełnianą, najczęściej jednostronnie drapana dla uzyskania puszystej powierzchni, barwiona na żywe kolory, kolorowo tkana lub drukowana.
- batyst** (fr. *batiste*) – najdelikatniejsza z tkanin, bardzo cienka, gładka i miękka z przędzy lnianej lub bawełnianej, gładka, pastelowa, jednobarwna lub drukowana.
- flanela** (ang. *flannel*) – miękka tkanina półwełniana, zwykle z osnową bawełnianą, najczęściej jednostronnie drapana dla uzyskania puszystej powierzchni, jednobarwna lub drukowana we wzory.
- folowanie** – rodzaj spilśniania, pierwszy etap wykańczania sukna polegający na zagęszczeniu struktury wyrobu i jego dekatyzacji. W wyniku folowania tkanina staje się gęsta, stanowi lepszą ochronę termiczną, nie przepuszcza wody.
- kanwa** (fr. *caneves*) – gruba tkanina lniana lub konopna, tkana rzadko, najczęściej splotem płóciennym, lekko krochmalona. Od co najmniej XVI wieku używana jako podkład do haftu krzyżykowego.
- jedwab** – tkanina z włókien otrzymanych z rozwijania oprzędów gąsienic motyla nocnego z rodziny prządek (*Bombyx mori*).
- krój kontuszowy** (słupowy) – sukmany o tym kroju mają charakterystyczny krój pleców. Tworzy je jeden płat tkaniny (słup), do którego po obu stronach doszyte są kloszowe lub ułożone w fałdy boki.
- krój poncho podłużnego** – tkanina składana jest tak, że przód i tył krojony jest z jednego płata materiału (bez szwów na ramionach), a w jego środkowej części wycina się otwór na głowę.
- krój przyramkowy** – rodzaj kroju koszul zarówno męskich i kobiecych. Jego cechą charakterystyczną jest zasada, że wszystkie elementy koszuli (przód, plecy, rękawy, *przyramki*, kliny pod pachami) są prostokątnymi lub kwadratowymi kawałkami płótna i zszywane są wzdłuż linii prostych, bez jakichkolwiek podcięć i wykrojów.
- krój reglan** – rodzaj kroju koszul lub bluzek kobiecych. Jego cechą charakterystyczną jest zasada, że zarówno plecy jak i przody w części górnej mają formę trapezów, do których skośnych boków doszyte są ukośnie krojone rękawy, które w części górnej, przed wszyciem mają formę trójkąta równoramiennego.
- krój z karczkiem** – rodzaj kroju koszul, głównie męskich, ale także i kobiecych z prostymi rękawami. Ich przody i plecy mają formę prostokątów, łączy je i przedłuża tzw. karczek czyli doszyty do ich górnych części prostokątny płat tkaniny z wycięciem na głowę.
- osnowa** – układ nici wzdłuż całej długości tkaniny, stanowiący jej podstawę, zawsze prostopadła do wątku i zwykle w odróżnieniu od niego z nici mocniejszych, silniej skręconych i mocniej naprężonych.

perkal (tur. *pergale*) – dość cienka tkanina bawełniana, bielona lub drukowana bezpośrednio w czasie produkcji, z połyskiem po prawej stronie, mocno krochmalona.

plótno samodziałowe – tkanina lniana wykonana na domowym warsztacie tkackim.

przyramki – prostokątne płyty materiału łączące na ramionach przód i plecy koszuli, a od strony zewnętrznej koszulę z rękawami. Pełnią one nie tylko funkcję konstrukcyjną ale także wzmacniają koszulę na ramionach. Zwykle widoczne spod innych elementów stroju, często ozdobione haftem.

samodział (tkanina samodziałowa) – tkanina o wyraźnym splocie, w której nitki wątku i osnowy pokrywają się w układzie szachownicowym. W Polsce najczęściej lniana lub wełniana, niekiedy bawełniana wykonywana na ręcznym warsztacie tkackim, lniana zwykle gładka, wełniana najczęściej pasiasta.

sukno – najczęściej gładka tkanina wełniana, pierwotnie o wyraźnym splocie, po poddaniu procesowi folowania gruba, zbita, nie przepuszczająca wilgoci.

tybet – cienka, miękka tkanina z wełny czesankowej owiec lub kóz tybetańskich, produkowana w Europie, od końca XIX wieku często wzorzysta, najczęściej o wzorach kwiatowych.

splot płócienny – najprostszy splot tkacki, w którym nitki wątku i osnowy przecinają się pod kątem prostym, ma on budowę dwustronną, stosowany jest między innymi do tkania płótna, sukna i tkanin jedwabnych.

splot rządkowy – należy do grupy splotów tkackich zbudowanych na bazie splotu płóciennego, charakteryzuje się występującymi na powierzchni tkaniny wyraźnymi prążkami, o jednakowej lub różnej szerokości o kierunku poprzecznym, podłużnym lub skośnym.

szczoteczka – gruba bawełniana lub wełniana taśma o jednym strzyżonym włosiennym brzegu, używana do odszycia spódnicy.

wątek – układ nici biegnących w poprzek tkaniny wprowadzony pomiędzy nitki osnowy w czasie tkania.

